

בהבנת רש"י].

מט-ב ג. וקטן אם יכול להיעשות שליח לערב עליו עירובי חצירות, שאם העירוב משום קנין הוא, הרי אין הקטן בר קנין. אבל אם העירוב משום דירה הוא, אין הקטן עושה כלום שהפת עצמה שהיא נתונה בבית עושה כל החצר לרשות אחת.

אמר ליה אביי לרבה:

לדידך דאמרת עירוב משום דירה — קשיא מהברייתא דמיייתנן בסמוך!

ולשמאל דאמר עירוב משום קנין — נמי קשיא!

הא תניא:

המשה שגבו את עירובן בחצירן המשותפת, כשהם מוליכין את עירובן למקום אחר, אחד מוליך על ידי [רש"י] בולן. כלומר:

א. אם רצו לערב עם חצר אחרת להתיר לטלטל מזו לזו, נותנין אותו עירוב שגבו בחצר האחרת והרי הן מעורבין בכך.

ב. אם רצה אחד מבני החצר, נותן עירוב משלו בחצר האחרת, ומועיל לערב כל שאר בני החצר, שהואיל והוא כבר עירב עם חבריו קונה לצורך כולן. [נתבאר על פי משמעות רש"י; ומשמע מדבריו דגריס לברייתא באופן אחר].

ומדינא בתרא דברייתא תיקשי לשמואל: הוא ניהו דקא קני, ותו — שאר בני החצר — לא קנו, והאיך נתערבו?!

ותיקשי לדידך: הוא ניהו דקא דייר, ותו לא?!

אמר ליה רבה:

לא לדידי קשיא! ולא לשמואל קשיא!

דלהכי מהני עירובו של זה לחוד, משום דשליחות דכולהו קא עביד.

והדרין לפלוגתא דרבי שמעון וחכמים במשנתנו, ואמרינן:

אמר רבה אמר רב חמא בר גוריא אמר רב:

הלכה ברבי שמעון שאמר: הן החיצונות מותרות באמצעית, והן האמצעית מותרות בחיצונות!

מתניתין:

מי שבא בדרך בערב שבת, ורואה שעוד מעט חשכה לו ותכנס השבת, ורוצה ללכת ברגליו בשבת לביתו, והיה מכיר אילן או גדר — שנמצאים במרחק של פחות מאלפים אמה ממקומו, ומהאילן או הגדר יש פחות מאלפים אמה להגיע לביתו — ואמר: שביתתי תחתיו של אילן או גדר זה! ולא הניח שם פת — לא אמר כלום,

צריכה המשנה אלא לומר: והן מותרות עמה, אלא אידי דברי שא גבי תחומין נאמר בלשון זה, אף בסיפא אמר התנא לשון זה; כן הוא על פי פירוש רש"י לפנינו. אבל הריטב"א הביא בשם רש"י באופן אחר ומחודש.

מותרת עמה, דמשמע שהאמצעית מותרת להשתמש בחיצונות לדעת רבי שמעון, לאו דוקא הוא, ועיקר כוונת המשנה שיש היתר שימוש לחצר האמצעית עם החיצונות על ידי שימוש בני החיצונות באמצעית; ולא היתה

והכמים אימרים: מרובעות כטבלא מרובעת שאורכה ורוחבה ארבעת אלפים אמה, כדי שיהיה נשכר לזויות. שהרי מותר ללכת ממרכז הטבלא [שם קנה שביתה] עד לסוף הקרן שבזוית הריבוע, שהוא מהלך של יותר מאלפים אמה, ונמצא משתכר את הקרן שבזוית.

וזו היא שאמרו: העני [ולאו דוקא עני, אלא אף זה שבא בדרך עני הוא], מערב ברגליו.

כלומר: קולא היא שמקילים אנו על העני שיערב בלא פת אף שאין זה עיקר עירוב [על פי רש"י בגמרא].

ובגמרא יתבאר: אם בבא זו קאי על מי שמערב ברגליו ממש ואומר "שביתתי במקומי", או על מי שהיה מכיר אילן או גדר ואומר "שביתתי תחתיו"⁶⁵.

אמר רבי מאיר [אינו בא לחלוק על תנא קמא, על פי הגמרא ורש"י שם]: אנו אין לנו להקל לערב באופן זה, אלא אם הוא עני [בין שהוא עני ממש, בין שבא בדרך], אבל עשיר לא.

רבי יהודה אומר: אחד עני ואחד עשיר יכולים לערב כן.

כיון שלא הגדיר וסיים באיזה מקום תחתיו של האילן רוצה הוא לקנות שביתה. ובגמרא נחלקו אמוראים בטעם דין זה.

אבל אם סיים והגדיר, וכגון שאמר: שביתתי בעיקרו של האילן [במקום יציאתו מן האדמה], קנה שביתה בעיקרו של אילן, ומהלך ממקום רגליו ועד עיקרו של אילן אלפים אמה.

ומעיקרו של אילן ועד ביתו מהלך עוד אלפים אמה, שהרי מקום שביתתו הוא בעיקרו של האילן, ושרי להלך משם לכל רוח אלפים אמה.

נמצא מהלך משחשיכה ארבעת אלפים אמה.

אם אינו מכיר אילן או גדר או שאינו בקי בהלכה לידע שמועיל לקנות שביתה באופן כזה, ואמר "שביתתי — במקומי", זכה לו מקומו, וקנה לו שם שביתה⁶⁴.

ומותר להלך משם אלפים אמה לכל רוח, עגולות. כלומר: מותר להלך בתוך עיגול שמרכזו הוא המקום שקנה בו שביתה וקוטרו ארבעת אלפים אמה, דברי רבי חנינא בן אנטיגנוס.

64. הבית יוסף דתרתו בעינן, שיהא בדרך ואין עמו פת, אבל אם יש עמו פת בדרך, אינו כעני; ואמנם הריטב"א לקמן נא: ד"ה אבל במקום כתב: "והוי יודע שעני ועשיר האמורים בענין זה לא עני עני ממש, ולא עשיר עשיר ממש, אלא שכל עיקר יציאתו לא היתה לקנות שביתה, אלא מקרה הוא שהיה לו, מפני שחשכה לו בדרך — זהו הנקרא עני. ואפילו בשיש לו פת בסלוי. דכיון דרובם אין להם פת בסלם תו לא פלוג

64. ואין אומרים שזו שביתה בטעות היא, ויכול להכנס לעירו, שהרי אילו היה יודע שיש שם אילן או גדר שיועיל היה קונה לו שביתה שם. מאירי.

65. נחלקו הריטב"א והבית יוסף בדעת רש"י לענין בא בדרך דחשבינן ליה כעני, דרש"י כתב במשנתנו בד"ה וזהו שאמרו העני מערב ברגליו: כגון זה שהוא בא בדרך ואין עמו פת, ולמד מזה

ציור מס' 6

ועד ביתו אלפים אמה" משמע שדוקא מעיקרו יש אלפיים אמה, אבל מקצה נופו של אילן [בציודו הרחוק מביתו] יש יותר מאלפים אמה.

וכיון שאפשר שקנה שביתה תחת נופו בציודו הרחוק מביתו, אינו יכול ללכת לביתו הרחוק ממקום שביתתו יותר מאלפים אמה.

ועל כן, מה שאמרו במשנה "לא אמר כלום" היינו דוקא שאינו יכול ללכת לביתו וכפי שנתבאר, אבל לתחתיו של האילן כולו מצי אזיל, אם כל נופו של האילן הוא בתוך אלפיים אמה מן המקום בו הוא נמצא. שהרי לדעת שמואל קנה שביתה במקום כל שהוא תחת האילן [רק שאין אנו יודעים היכן קנה בו שביתה].

וכיון דאיכא ספיקא היכן הוא מקום שביתתו מתחת לאילן, נעשה תחתיו של אילן כמו "חמר — גמל" [משל הוא לאדם המוליך חמור וגמל, שהחמור הולך לפניו והאדם מנהיגו, והגמל מאחריו והאדם מושכו, וצריך לפנות לפניו ולאחריו].

שהספק היכן הוא מקום שביתתו שתחת האילן מושך אותו גם לפניו וגם לאחריו.

כיצד: אם היה ביתו לצפונה של האילן, ואילו המקום שעומד בו עתה הוא לדרומו של האילן.

ורוחב נופו של האילן הוא שלשים אמה.

והיה סוף הנוף של האילן שמצפון, כלה בסוף אלפיים אמה מן המקום בו הוא עומד עכשיו בצד דרומו של האילן.

אך לצד ביתו לא היה כל רחבו של האילן

ולא אמרו חכמים מערבין כפת, אלא כדי לחקל על העשיר היושב בביתו שלא יצא ויטרח ויערב ברגליו, אלא ישלח את פתו על ידי שליח, ולא להחמיר שלא יהא אדם יכול לערב בלא פת.

ובגמרא יתבאר האם מחלוקתם היא באומר "שביתתי במקומי", או במכיר אילן ואומר "שביתתי תחתיו".

גמרא:

והוינן בה: מאי הוא פירושא דמתניתין, שהאומר "שביתתי תחתיו של אילן — לא אמר כלום"?

אמר רב: לא אמר כלום כל עיקר!

כלומר: אין לו שביתה תחת האילן כלל [מהטעם שיתבאר בגמרא בסמוך]; ולא עוד, אלא אף במקום שהוא נמצא בו אינו קונה שביתה, כדרך שהיה קונה אם לא היה רוצה לקנות שביתה במקום אחר.

והטעם: לפי שעקר דעתו ולבו מן המקום ששבת בו.

ונמצא, שאפילו לתחתיו של אילן הנמצא בתוך אלפים אמה לא מצי אזיל שהרי לא קנה שביתה כלל, ולא יזוז מארבע אמותיו.

ואילו שמואל אמר: קנה שביתה תחת האילן.

ומה שאינו מותר להלך לביתו, הוא משום שלא הגדיר מקום מסוים תחת האילן, ונמצא שכל המקום שתחת האילן הרי הוא ב"ספק מקום שביתתו". ומלשון המשנה "ומעיקרו